

Stutt
mállæra

Anna Maria Reinert Jensen
og Harry Davidsen

Stutt mállæra

Føroya Skúlabókagrunnur

Innihaldsyvirlit

Formæli	6	Lýsingarorð	21
LJÓÐLÆRA	7	Sterkt og veikt bend	21
Stavraðið	7	Stigbending	23
Sjálvljóð og hjáljóð	7	Fornövn	24
Eins hjáljóð	8	Persónsfornövn	24
At býta orð sundur	9	Afturbent fornövn	25
Ljóðskifti	9	Ognarfornövn	26
Avljóð	9	<i>Mín</i> bendist	26
Umljóð	10	Ávísingarfornövn	26
Ljóðbrot	11	<i>Tann</i> bendist	27
BENDINGARLÆRA	12	Afturbeind fornövn	27
Orðaflokkarnir	12	Spurnarfornövn	28
Navnorð	12	Óbundin fornövn	28
Felagsnövn og sernövn	12	Talorð	29
Eintal og fleirtal	13	Grundtöl	29
Kyn	13	Raðtöl	29
Föll	13	Skiftitöl	29
Stovnur og ending	13	Tvey talheiti	30
Óbundin og bundin navnorð .	14	Rómartöl	31
Sterkt og veikt bend navnorð	14	Sagnorð	31
Óbundin navnorð	14	Sagnorðastovnur	31
Bendingarendingar	16	Hövuðssagnorð	31
Bundin navnorð	16	Hjálparsagnorð	31
Óreglulig navnorð	18	Hættir	32
Skyldskaparorð	18	Søguháttur	32
Nær enda navnorð við ð? ...	19	Boðsháttur	32
Kenniorð	19	Hugsháttur	32
		Navnháttur	32
		Lýsingarháttur	32
		Nútíðar lýsingarháttur .	32

Tátíðar lýsingarháttur	33	Samansett umsögn	44
Sagnorð verða bend í tíðum .	33	Ávirki	44
Nú tíð	33	Hjáliður	44
Tátíð	33	Greiningardømi	45
Núliðin tíð	33	Samansettir setningar	45
Táliðin tíð	33	Hövuðssetningur	45
Framtíð	33	Eykasetningur	46
Eftirtíð	33	Orðaraðið í setninginum	46
Sagnorð verða bend í persónum		Beinleiðis orðarað	46
og tölum	33	Øvut orðarað	47
Sagnorð bend í hövuðsheitum	34	Setningaraðið	47
Ávirkandi og óávirskandi		Samsvar	47
sagnorð	34		
Nú tíðarendingar	35	TEKNSETING	48
Sagnorð við ljóðskifti	35	Punktum	48
Sagnorð við ongum ljóðskifti	36	Semikolon	48
Óreglulig sagnorð	36	Komma	48
Sterkt og veikt bend sagnorð	37	Kommaorð	49
Nær enda sagnorð við ð?	37	Kolon	49
		Gásareygu	50
Hjáorð	37	Spurnartekn	50
		Rópitekn	50
Fyrirsetingar	39	Tankastríka	50
		Bindistríka	50
Sambindingarorð	41	Klombur	51
Miðalvarpingar	42	Við stórum bókstavi	51
		Við lítlum bókstavi	52
		Leitorð	53
ORÐALAGSLÆRA	43		
Ein einfaldur setningur	43		
Grundliður	43		
Eyka grundliður	43		
Umsögn	44		

Formæli

“Stutt mállæra” er fyrst og fremst ætlað at stuðla næmingunum í føroyskari rættskriving, serliga í 8. og 9. flokki.

Vit hava lagt okkum eftir at hava alt tað við, sum lesiætlanin krevur av 9. flokki, og sum hevur týdning fyri rættskrivingina. Næmingar og lærarar, ið vilja gera meira burtur úr summum evnum, kunnu nýta “Mállæru” eftir Paulivar Andreassen og Árna Dahl og “Bendingarlæru” eftir Jeffrei Henriksen.

Til bókina eru uppgávuhefti til næmingarnar í 8. og 9. flokki. Ætlanin er eisini at leggja uppgávur á heimasíðuna hjá Føroya Skúlabókagrunni.

Vit takka Jeffrei Henriksen, Paulivari Andreassen, Árna Dahl og Heðini M. Klein fyri góð ráð og ábøtur. Eisini takka vit teimum lærarum, sum hava roynt tilfarið í skúlanum og eru komnir við viðmerkingum, hugskotum og ábótum. Paulivar og Heðin fáa tøkk fyri at hava rættlisið bókina. Vit takka Føroya Skúlabókagrunni, sum vísti okkum álit og gav okkum høvi at skriva mállæruna.

Vónandi fáa næmingar og lærarar gleði av bókini.

Harry Davidsen

Anna Maria Reinert Jensen

Anna Maria Reinert Jensen og Harry Davidsen: Stutt mállæra.

© Føroya Skúlabókagrunnur 2005.

Uppseting og perma: Grafikstudio.

Prent: Føroyaprent.

Útgáva: Føroya Skúlabókagrunnur, Tórshavn 2005.

ISBN 99918-0-393-9

LJÓÐLÆRA

§ 1 Stavraðið

Mál okkara verður skrivað við 29 bókstavum. Teir eru:

a, á, b, d, ð, e, f, g, h, i, í, j, k, l, m, n, o, ó, p, r, s, t, u, ú, v, y, ý, æ, ø.

Vit skifta bókstavirnar sundur í:

Sjálvljóð (vokalar): a, á, e, i, í, o, ó, u, ú, y, ý, æ, ø.

Hjáljóð (konsonantar): b, d, ð, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v.

Tvíljóð (diftongir): ei, ey, oy.

Umframt hetta stavraðið er eisini eitt sonevnt **norrønt stavrað**, sum hevur aðrar bókstavir við; tí í mongum fólkanøvnum og staðanøvnum sleppa vit ikki undan at skriva stavir, sum ikki eru í føroyska stavraðnum, t.d. hesar:

c, q, w, x, z, á, ü og þ.

§ 2 Sjálvljóð og hjáljóð

Verður eitt sjálvljóð framborið **langt** (sum í rok), skal bara **eitt hjáljóð** standa aftanfyrri, t.d. rok, seta, toka, taka. Men er sjálvljóðið **stutt** (sum í rokk), verða vanligu **tvey hjáljóð** sett aftanfyrri, t.d. rokkur, setti, tokka, takka.

Nøkur undantøk eru tó: **man, men, skula, fram, um, sum.**

Man og **mann** og **men** og **menn** eru ymisk orð:

Merkja tey **maður**, hava tey **nn**.

Man (eitt **n**) er sagnorð: hann man, hann mundi, teir mundu

Men (eitt **n**) er sambindingarorð (ikki omman, **men** abbin)

Tá ið **g** ella **k** stendur framman fyri **e**, **i**, **y** ella **ey**, verður **j** ongantíð sett ímillum, t.d.:

geva, gekk, gikt, gyllin, gykla, geyla, kemur, ketta, kirkja, kyndil, kyrrindi, skeyt, keypa.

Hjáljóðið **g** verður ikki úttalað millum tvey sjálvljóð, men kann ljóða sum **j** ella **v**, t.d.:

duga, eiga, fegin, løgin, plaga, siga, tygum, vegur,

og **g** verður heldur ikki framborið aftan á langt sjálvljóð, t.d.:

eg, flag, sag, tog, høg.

Skriva tí **tvey g** í orðum sum t.d.:

egg, flagg, høgga, plagg.

§ 3 Eins hjáljóð

Av tveimum eins hjáljóðum dettur annað burtur, tá ið eitt triðja hjáljóð kemur afturat fremst í bendingarending ella í eftirskoyti, t.d.:

illur – ilskur,

flokkur – floks-lærari (her er tað hvørsfalsendingin **-s**, sum fær **k** at detta burtur, ikki hjáljóðið **l** í seinna orðinum, sí 1) niðanfyrri!),

men hetta er **ikki** galdandi:

1) fyri orð, sum eru sett saman av tveimum heilum orðum ella stovni, t.d.:

gull + ringur = **gullringur**

flagg + dagur = **flaggdagur**

illur + støða = **illstøða**

og tí hava vit eisini fleiri samansett orð, har **trý eins hjáljóð** standa saman, t.d.:

fjall + løn = **fjallløn**

grunnur + nøs = **grunnnøs**

gull + lykil = **gulllykil**

bussur + skýli = **busskýli**

2) og heldur **ikki** galdandi fyri orð, sum enda við **-skapur**, **-leiki**,

-dómur, **-ligur**, t.d.: **illur** + **skapur** = **illskapur**

stuttur + **leiki** = **stuttleiki**

maður + dómur = manndómur

býttur + ligur = býttligur

Undantök eru eisini, tá ið hesi hjáljóð standa saman:

-ttr : dótrina

-kkj: søkkja

-kkl: súkkla

-kkri: tjykkri

-ddr: faddrar

Undir bending verður **hjáljóðið í navnhátti varðveitt**, t.d.:

at hava – havt, vevja – vavt, krevja – kravt

at sova – svóvu, geva – góvu, kryvja – kruvt

Men ikki, um skift verður frá einum orðaflokki til annan, t.d.:

at dríva (sagnorð) – (navnorð) drift

at skriva (sagnorð) – (navnorð) skrift

§ 4 **At býta orð sundur**

Eitt orð hevur eins mong **stavilsi**, sum tað eru sjálvljóð í tí. Tvíljóð verða her roknað sum sjálvljóð, t.v.s. at **ei** verður roknað sum **eitt sjálvljóð**.

Skulu vit býta orð sundur millum reglur, so eigur **stovnurin** og tað, ið kemur afturat undir bending, at koma hvørt fyri seg, t.d. soleiðis:

ris-ar-nir, úlv-in-um, kon-u-num, bygd-ar-hús, hjall-ur-in.

Samansett orð skilja vit sundur eftir samansetingini, t.d. soleiðis:

fjall-boð, grót-hús, grinda-dráp.

§ 5 **Ljóðskifti**

§ 6 **Avljóð**

Avljóð eru serliga at finna í sterkt bendum sagnorðum, har stovnssjálvljóðið broytist, tá ið tey verða bend.

Dømi:

1. í – ei – i – i: at bíta – hann beit – teir bitu – teir hava bitið.
2. ú – ey – u – o: at krúpa – hann kreypt – teir krupu – teir hava kropið.
ó – ey – u – o: at bjóða – hann beyð – teir buðu – teir hava boðið.
3. e – a – u – u: at renna – hann rann – teir runnu – teir hava runnið.
i – a – u – u: at vinda – hann vant – teir vundu – teir hava vundið.
4. e – a – ó – o: at skera – hann skar – teir skóru – teir hava skorið.
5. e – a – ó – i: at drepa – hann drap – teir drópu (drupu) – teir hava dripið.
6. a – ó – ó – a: at mala – hann mól – teir mólu – teir hava malið.
7. a – e – i – i: at halda – hann helt – teir hildu – teir hava hildið.

§ 7 Umljóð

Umljóð er orsakað av einum ljóði, sum er ella hevur verið í næsta stavilsi.

U-umljóð kemur av einum fylgjandi **u** (gamal-gomul)

U-umljóð er:

- a verður broytt til ø: gras – grøsum, kassi – køssum, aðrir – øðrum.
- a verður broytt til o: hamar – homrum, sama – somu, gamal – gomul.

I-umljóð kemur av einum fylgjandi **i** ella **j** (sonur – synir, tamur – temja), men í mongum orðum er **i** ella **j** horvið.

I-umljóð eru:

a verður broytt til e	glaður – gleði, vanur – venja, fall – felli
e verður broytt til i	verk – virki, segl – sigla, berg – birgi
ó verður broytt til ø	fróður – frøði, spónur – spønir, ból – bøli
o og u verða broytt til y	sonur – synir, sorg – syrgja, ungur – yngri
ó og ú verða broytt til ý	ból – býli, grót – grýti, kúgv – kýr
jó og jú verða broytt til ý	ljós – lýsi, djúpur – dýpi
á verður til broytt æ	kátur – kæti, ráð – ræði, báðir – bæði

Gev gætur!

Serliga tey **fýra seinastu umljóðini** eru verd at minnast, tí so slepst undan mongum stavivillum!

§ 8 Ljóðbrot

Ljóðbrot kemur av einum ávíssum ljóði (**a** ella **u**) í næsta stavilsi.

Ljóðbrot er, at **e** verður broytt til **ja**, og at **e** verður broytt til **jø**, t.d.:

felli – fjall – fjøll

berg – bjørg

Minst til!

Vit skriva ongantíð æ beint aftan á **j** (fjala, stjala)

BENDINGARLÆRA

§ 9 Orðaflokkarnir

Øll orð verða býtt sundur í **10 orðaflokkar**, og teir eru hesir:

Orðaflokkarnir, sum bendast	Orðaflokkarnir, sum ikki bendast
Navnorð Kenniorð Lýsingarorð Fornøvn Talorð Sagnorð	Hjáorð Fyrirsetingar Sambindingarorð Miðalvarpingar

Navnorð, kenniorð, lýsingarorð, fornøvn, talorð og **sagnorð** bendast, t.v.s. at tey broytast á ymsan hátt alt eftir, hvussu tey standa í setninginum. Hinir orðaflokkarnir verða ikki bendir.

§ 10 Navnorð

Navnorð er **navnið** á øllum livandi verum og deyðum lutum, eisini kenslum og hugtøkum, t.d.:

maður, genta, hundur	(livandi verur)
steinur, bók, skip	(deyðir lutir)
kærleiki, gleði, sorg, rættvísi	(kenslur, hugtøk)

§ 11 Navnorð eru annaðhvørt **felagsnøvn** ella **sernøvn**.

Felagsnøvn eru navnorð, ið eru felags fyri alt ella øll av sama slagi, og tey siga okkum, hvat ið talað verður um, t.d. maður, kona, bygd, skip. Tey verða skrivað, eins og onnur orð, **við lítlum** uttan fremst í teksti og aftan á punktum.

Sernøvn eru navnorð, ið beinleiðis siga okkum navnið á onkrum ávísingum, t.d. Jógvan, Guðrun, Tórshavn, Norrøna. Tey verða altíð skrivað **við stórum** bókstavi.

§ 12 Eintal og fleirtal

Navnorð verða bend í eintali og fleirtali.

Er talan um **ein** ella **eitt**, stendur navnorðið í **eintali**,
t.d. maður, mús, eyga.

Er talan um tvey ella **fleiri**, stendur navnorðið í **fleirtali**,
t.d. menn, mýs, eygu(r).

§ 13 Kyn

Navnorð hava **trý kyn**, og øll navnorð hoyra til eitt teirra:

Kallkyn eru tey orð, vit kunnu siga **hann** ella **teir** um,
t.d. drongur, bátar.

Kvennkyn eru tey orð, vit kunnu siga **hon** ella **tær** um,
t.d. kona, bøkur.

Hvørkikyn (hvørki kallkyn ella kvennkyn) eru tey orð, vit kunnu
siga **tað** ella **tey** um, t.d. barn, eygu(r), kvæði(r).

§ 14 Føll

Navnorð bendast eisini í føllum í eintali og fleirtali alt eftir, hvussu tey standa saman við øðrum orðum.

Føllini eru:

Hvørfall	hvør er har?	ein úlv-ur	ein kon-a	eitt barn
Hvønnfall	hvønn sást tú?	ein úlv	eina kon-u	eitt barn
Hvørjumfall	hvørjum møtti tú?	einum úlv-i	ein(ar)i kon-u	einum barn-i
Hvørsfall	hvørs ogn?	úlv-s	kon-u	barn-s

Hvørjumfalsendingin **-i** fær ongantíð **-ð** aftur at sær!

§ 15 Stovnur og ending

Í hesum dømunum sæst, at í øllum føllum eru fyrstu bókstavirnir teir somu, t.d. úlv-, kon-, barn-. Hetta nevna vit **stovnin** í orðinum. Tað, ið kemur afturat, verður kallað ending, og tað eru hesar endingar, ið broytast undir bending.

§ 16 Óbundin og bundin navnorð

Navnorð eru **óbundin**, tá ið vit ikki tosa um onkran ávísan, men um hvønn sum helst. Tá kunnu vit seta **ein** ella **eitt** frammanfyri, t.d. ein maður, ein genta, eitt barn.

Navnorð eru **bundin**, tá ið vit tosa um okkurt ávíst ella serskilt. Tá kunnu vit seta **hin** ella **hitt** frammanfyri, t.d. hin maðurin, hin gentan, hitt barnið.

Minst til!

Av navnorðum kunnu bara **bundin hvørkikynsorð** fáa endingina **-ið** ella **-ð** og bara **í hvør- og hvønnfalli eintali!**

Tey eru tá annaðhvørt **grundliður** ella **hvønnfalsávirki** í setninginum!

§ 17 Sterkt og veikt bend navnorð

Sterkt bend eru tey navnorð, sum enda við **hjárljóði í hvørsfalli eintali**, t.d. úlvs, vinar, bygdar.

Veikt bend eru tey navnorð, sum enda við **sjávljóði í øllum fyra føllum í eintali**, t.d. risi, dunna, eyga.

Bendingar

Óbundin navnorð

§ 18

Kalkyn

	Sterkt bend			Veikt bend
Eintal				
Hvørfall	maður	úlur	vinur	risi
Hvønnfall	mann	úlv	vin	risa
Hvørjumfall	manni	úlvi	vini	risa
Hvørsfall	mans	úlvs	vinar	risa
Fleirtal				
Hvørfall	menn	úlvar	vinir	risar
Hvønnfall	menn	úlvar	vinir	risar
Hvørjumfall	monnum	úlvum	vinum	risum
Hvørsfall	manna	úlva	vina	risa

§ 19

Kvennkyn

	Sterkt bend			Veikt bend
Eintal				
Hvørfall	bygd	mørk	vørr	kona
Hvønnfall	bygd	mørk	vørr	konu
Hvørjumfall	bygd	mørk	vørr	konu
Hvørsfall	bygdar	markar	varrar	konu
Fleirtal				
Hvørfall	bygdir	merkur	varrar	konur
Hvønnfall	bygdir	merkur	varrar	konur
Hvørjumfall	bygðum	mørkum	vørrum	konum
Hvørsfall	bygda	marka	varra	kona

§ 20

Hvørkikyn

	Sterkt bend		Veikt bend
Eintal			
Hvørfall	barn	kvæði	eyga
Hvønnfall	barn	kvæði	eyga
Hvørjumfall	barni	kvæði	eyga
Hvørsfall	barns	kvæðis	eyga
Fleirtal			
Hvørfall	børn	kvæði	eygu
Hvønnfall	børn	kvæði	eygu
Hvørjumfall	børnum	kvæðum	eygum
Hvørsfall	barna	kvæða	eygna

Øll navnorð enda við **-um** í hvørjumfalli fleirtali!
 Øll navnorð enda við **-a** í hvørsfalli fleirtali!

Navnorð, sum enda við **-aður**, tykjast torfør at benda rætt. Tey bendast sum **vinur**, t.d. mánaður, fagnaður, lesnaður, skilnaður.

§ 21 Bendingarendingar

	Kallkyn			Kvennkyn			Hvørkikyn			
	Sterkt bend		Veikt bend	Sterkt bend		Veikt bend	Sterkt bend	Veikt bend		
Eintal										
Hvørfall	maður	úlvur	vinur	risi	bygd	mørk	vørr	kona	barn	eyga
Hvønnfall	-	-	-	-a	-	-	-	-u	-	-a
Hvørjumfall	-i	-i	-i	-a	-	-	-	-u	-i	-a
Hvørsfall	-s	-s	-ar	-a	-ar	-ar	-ar	-u	-s	-a
Fleirtal										
Hvørfall	-	-ar	-ir	-ar	-ir	-ur	-ar	-ur	-	-u
Hvønnfall	-	-ar	-ir	-ar	-ir	-ur	-ar	-ur	-	-u
Hvørjumfall	-um	-um	-um	-um	-um	-um	-um	-um	-um	-um
Hvørsfall	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-na

Bundin navnorð

§ 22

Kallkyn

	Sterkt bend	Veikt bend
Eintal		
Hvørfall	úlvur - in	risi - n
Hvønnfall	úlv - in	risa - n
Hvørjumfall	úlvi - num	risa - num
Hvørsfall	úlvs - ins	risa - ns
Fleirtal		
Hvørfall	úlvar - nir	risar - nir
Hvønnfall	úlvar - nar	risar - nar
Hvørjumfall	úlvu - num	risu - num
Hvørsfall	úlva - nna	risa - nna

§ 23

Kvennkyn

	Sterkt bend	Veikt bend
Eintal		
Hvørfall	bygd - in	kona - n
Hvønnfall	bygd - ina	konu - na
Hvørjumfall	bygd - ini	konu - ni
Hvørsfall	bygdar - innar	konu - nnar
Fleirtal		
Hvørfall	bygdir - nar	konur - nar
Hvønnfall	bygdir - nar	konur - nar
Hvørjumfall	bygdu - num	konu - num
Hvørsfall	bygda - nna	kona - nna

§ 24

Hvørkikyn

	Sterkt bend	Veikt bend
Eintal		
Hvørfall	barn - ið	eyga - ð
Hvønnfall	barn - ið	eyga - ð
Hvørjumfall	barni - num	eyga - num
Hvørsfall	barns - ins	eyga - ns
Fleirtal		
Hvørfall	börn - ini	eygu - ni
Hvønnfall	börn - ini	eygu - ni
Hvørjumfall	børnu - num	eygu - num
Hvørsfall	barna - nna	eygna - nna

Bundna endingin verður ikki sett beinleiðis aftur at stovninum, men aftur at tí óbundnu endingini, og tí seta vit **vanligt fleirtal** fyrst og síðani endingina aftur- at, t.d. í hvørfalli fleirtali: úlvar-nir, menn-inir, tenn-inar, konur-nar, eygu-ni.

Tá ið bundna kenniorðið, **hitt**, stendur sum **ending** hjá **hvørkikynsorðum**, er endingin **-ið** ella **-ð** (**hitt** æt fyrr í tíðini **hið**).

§ 25 Óreglulig navnorð

Nógv navnorð fylgja kortini ikki hesum bendingarreglum. Nøkur dømi:

Kalkkynsorð: Her eru fleiri, sum í eintali enda við **-ul**, **-il** ella **-ur**, men í fleirtali detta hesar endingarnar burtur, t.d. ongul – onglar, eingil – einglar, metur – metrar. Onnur eru t.d. snigil, smyiril, ketil, krypil, seðil, biðil.

Kvennkynsorð: gjógv – gjáir, kúgv – kýr, tá – tær, fjøður – fjaðrar, rás – rásir/ræsur.

Hvørkikynsorð: aks – øks, felag – feløg, kamar – kømur, knæ – knø.

§ 26 Skyldskaparorð

Uttan fyri hesi bendingarmynstrini eru nøkur orð, vit nevna skyldskaparorð. Tey eru **faðir**, **móðir**, **bróðir**, **dóttir**, **systir**, **fastir** og **mostir**. Sonur hoyrir ikki til skyldskaparorðini. Felags fyri skyldskaparorðini er, at tey enda við **-ir** í **hvørfalli eintali**, men við **-ur** í hinum trimum føllunum, uttan **faðir**, sum endar við **-ir** í øllum føllum í eintali.

Eintal	faðir	móðir	bróðir	dóttir
Hvørfall	faðir	móðir	bróðir	dóttir
Hvønnfall	faðir	móður	bróður	dóttur
Hvørjumfall	faðir	móður	bróður	dóttur
Hvørsfall	faðirs	móður	bróður	dóttur
Fleirtal				
Hvørfall	fedrar	møður	brøður	døtur
Hvønnfall	fedrar	møður	brøður	døtur
Hvørjumfall	fedrum	møðrum	brøðrum	døtrum
Hvørsfall	fedra	møðra	brøðra	døtra

Eintal	systir	fastir	mostir
Hvørfall	systir	fastir	mostir
Hvønnfall	systur	fastur	mostur
Hvørjumfall	systur	fastur	mostur
Hvørsfall	systur	fastur	mostur
Fleirtal			
Hvørfall	systrar	fastrar	mostrar
Hvønnfall	systrar	fastrar	mostrar
Hvørjumfall	systrum	fastrum	mostrum
Hvørsfall	systra	fastra	mostra

Tá ið skyldskaparorð í eintali er **grundliður** (hvørfall), endar tað við **-ir!** Og: Tað eitur ikki fleiri døtrar, men fleiri **døtur**.

§ 27 Nær enda navnorð við ð?

Tú hevur lært, at bara **bundin hvørkikynsorð** kunnu fáa endingina **-ið**.
Kunnu vit seta **hitt** framman fyri navnorðið, skal tað enda við **-ið, -að** ella **-ð**.

Ivast tú, um eitt hvørkikynsorð skal hava **ð**, so kanst tú royna at seta eitt bundið kallkynsorð, t.d. **maðurin** (hvørfall) ella **mannin** (hvønnfall) inn í staðin fyri hvørkikynsorðið. Ber hetta til, skal hvørkikynsorðið enda við **-ið, -að** ella **-ð**.

Dømi:

- Skipið** (maðurin) rendi á **skerið** (mannin).
- Hon fekk **hárið** (mannin) í **eygað** (mannin).
- Barnið** (maðurin) græt, tí tað hevði skurslað **beinið** (mannin) av einum hegni (manni – hvørjumfall, óbundið, tí einki **ð**).

§ 28 Kenniorð

Kenniorðið er eitt lítið orð, sum verður sett saman við navnorðinum.
Kenniorðini eru **ein** og **eitt, hin** og **hitt**.
Bundið og óbundið kenniorð:

Óbundna kenniorðið eitur **ein** ella **eitt**:

- í kallkyni: ein maður.
- í kvennkyni: ein kona.
- í hvørkikyni: eitt barn.

Bundna kenniorðið eitur **hin** ella **hitt (hið)**:

- í kallkyni: hin maðurin.
- í kvennkyni: hin konan.
- í hvørkikyni: hitt barnið.

Gev gætur!

Tá ið **bundna kenniorðið** stendur sum ending hjá hvørkikyns-
orðum, eitur tað ikki hitt, men **hið**, og tí enda bundin hvørkikyns-
orð við **-ið** ella **-ð** í hvør- og hvønnfalli eintali!

§ 29 Kenniorðini bendast soleiðis, bundin og óbundin.

	Kallkyn		Kvennkyn	
	Óbundið	Bundið	Óbundið	Bundið
Eintal				
Hvørfall	ein	hin	ein	hin
Hvønnfall	ein	hin	eina	hina
Hvørjumfall	einum	hinum	ein(ar)i	hin(ar)i
Hvørsfall	eins	hins	einar	hinnar
Fleirtal				
Hvørfall	einir	hinir	einar	hinar
Hvønnfall	einar	hinar	einar	hinar
Hvørjumfall	einum	hinum	einum	hinum
Hvørsfall	eina	hinna	eina	hinna

	Hvørkikyn	
	Óbundið	Bundið
Eintal		
Hvørfall	eitt	hitt (hið)
Hvønnfall	eitt	hitt (hið)
Hvørjumfall	einum	hinum
Hvørsfall	eins	hins
Fleirtal		
Hvørfall	eini	hini
Hvønnfall	eini	hini
Hvørjumfall	einum	hinum
Hvørsfall	eina	hinna

Eitt navnorð er **óbundið**, t.a. ið **óbundna kenniorðið** er knýtt aftur at tí, t.d. ein maður, ein kona, eitt barn.

Eitt navnorð er **bundið**, t.a. ið **bundna kenniorðið** er knýtt aftur at tí, og t.a. enda **hvørkikynsorðini** (og bara tey!) við **-ið**, **-að** ella **-ð** í hvør- og hvønnfalli í eintali, t.d. hin maðurin, hin konan, hitt barnið, hitt eygað.

§ 30 **Lýsingarorð**

Lýsingarorð eru orð, ið **lýsa** ella siga okkurt um sjálvt navnorðið. Vit kunnu seta **at vera** frammanfyri, t.d. at vera góður, stórur, ungur. Eisini ber til at síggja, um eitt orð er lýsingarorð, við at seta tað ímillum eitt kenniorð og eitt navnorð, t.d. ein **ungur** maður, hin **stóri** tarvurin.

§ 31 **Bendingar.** Vit benda lýsingarorð í tølum, føllum og kynum:

Í tølum

Eintal: ein sjúkur maður.
Fleirtal: fleiri sjúkir menn.

Í føllum

Hvørfall: ein sjúkur maður er har.
Hvønnfall: eg sá ein sjúkan mann.
Hvørjumfall: eg møtti einum sjúkum manni.
Hvørsfall: sjúkra-bilur. (Lýsingarorð verða næstan bara nýtt í hvørsfalli í samansettum orðum).

Í kynum

Kallkyn: ein sjúkur maður.
Kvennkyn: ein sjúk kona.
Hvørkikyn: eitt sjúkt barn.

Sterkt og veikt bend lýsingarorð

§ 32 Lýsingarorð eru **sterkt bend**, t.a. ið navnorðið, sum tey standa saman við, er óbundið:

ein **sjúkur** maður.
ein **sjúk** kona.
eitt **sjúkt** barn.

Sterkt bend lýsingarorð

	Kallkyn	Kvennkyn	Hvørkikyn
Eintal			
Hvørfall	sjúkur maður	sjúk kona	sjúkt barn
Hvønnfall	sjúkan mann	sjúka konu	sjúkt barn
Hvørjumfall	sjúkum manni	sjúkari konu	sjúkum barni
Hvørsfall	sjúks mans	sjúkrar konu	sjúks barns
Fleirtal			
Hvørfall	sjúkir menn	sjúkar konur	sjúk börn
Hvønnfall	sjúkar menn	sjúkar konur	sjúk börn
Hvørjumfall	sjúkum monnum	sjúkum konum	sjúkum börnum
Hvørsfall	sjúkra manna	sjúkra kona	sjúkra barna

§ 33 Lýsingarorð eru **veikt bend**, tá ið navnorðið, sum tey standa saman við, er **bundið**:

hin **sjúki** maðurin.

hin **sjúka** konan.

hitt **sjúka** barnið.

Veikt bend lýsingarorð

	Kallkyn	Kvennkyn	Hvørkikyn
Eintal			
Hvørfall	sjúki maðurin	sjúka konan	sjúka barnið
Hvønnfall	sjúka mannin	sjúku konuna	sjúka barnið
Hvørjumfall	sjúka manninum	sjúku konuni	sjúka barninum
Hvørsfall	sjúka mansins	sjúku konunnar	sjúka barnsins
Fleirtal			
Hvørfall	sjúku menninir	sjúku konurnar	sjúku börnini
Hvønnfall	sjúku menninar	sjúku konurnar	sjúku börnini
Hvørjumfall	sjúku monnunum	sjúku konunum	sjúku börnunum
Hvørsfall	sjúku mannanna	sjúku konanna	sjúku barnanna

Tað vil við øðrum orðum siga, at **sama lýsingarorð** kann vera **bæði sterkt** og **veikt bent** alt eftir, hvussu tað stendur saman við navnorðinum.

Tá ið lýsingarorð er veikt bent, endar tað ongantíð við **-ð**:

hitt **sjúka** eygað
hitt **stóra** skipið

Nøkur lýsingarorð, ið enda við **-andi**, eru hvørki sterkt ella veikt bend, t.d. hugsandi, livandi, múgvandi, galdandi, ógloymandi.

§ 34 Stigbending

Lýsingarorð verða eisini bend í stigunum **grundstig**, **miðstig** og **hástig**.

	Grundstig	Miðstig	Hástig
Kallkyn	sjúkur	sjúkari	sjúkastur
Kvennkyn	sjúk	sjúkari	sjúkast
Hvørkikyn	sjúkt	sjúkari	sjúkast

§ 35 Fleiri lýsingarorð, ið enda við **-aður** og **-andi**, verða stigbend við at seta **meir** og **mest** aftur at grundstigi, t.d.

brekaður   meira brekaður   mest brekaður
álítandi   meira álítandi   mest álítandi

Onnur eru t.d. livandi, hósandi, dugandi, hugaður, sinnaður. Sama er galdandi fyri **samansett** lýsingarorð:

hugtungur   meira hugtungur   mest hugtungur

§ 36 Nøkur lýsingarorð eru **gjørd úr hjáorðum**, og tey verða bara stigbend í **miðstigi** og **hástigi**, t.d.

fram   **fremri**   **fremstur**
niður   **niðari**   **niðastur**

Önnur eru t.d. inn, aftur, norður, nær, fram, heim.

Hjáorð	Lýsingarorð	
	Miðstig	Hástig
inn	innari	innast
aftur	aftari	aftast
norður	norðari	norðast
nær	nærri	næst
fram	fremri	fremst
heim	heimari	heimast

§ 37 **Fornövn**

Fornövn eru orð, ið verða sett **í staðin fyri** serliga navnorð, so at ikki verður neyðugt at siga navnorðið fleiri ferðir upp í saman.

Í staðin fyri at siga:

Ólavur og Guðrun eru tvey góð systkin. Ólavur og Guðrun fylgjast ofta úti, og altíð spælir Ólavur við Guðruna,

so siga vit:

Ólavur og Guðrun eru tvey góð systkin. **Tey** fylgjast ofta úti, og altíð spælir **hann** við **hana**.

Orðini **tey**, **hann** og **hana** eru fornövn, tí tey standa **í staðin fyri** navnorðini Ólavur og Guðrun.

Flestøll fornövn bendast, eins og navnorð, í **tali**, **kyni** og **falli**.

Fornövn verða býtt sundur í 7 bólkar.

§ 38 **Persónsfornövn** seta vit í staðin fyri nøvn teirra, ið tala, sum vit tala við og tala um. Tey eru:

eg, tú, hann, hon, tað, vit, tit, tey.

Persónsfornövnini

	Persónur		
Eintal	1. persónur	tann, ið talar	eg
	2. persónur	tann, ið eg tali við	tú
	3. persónur	tann, ið vit tala um	hann, hon, tað
Fleirtal	1. persónur	tey, ið tala	vit
	2. persónur	tey, ið eg tali við	tit
	3. persónur	tey, ið vit tala um	teir, tær, tey

§ 39 Persónsfornövnini verða bend í föllum, soleiðis:

	1. pers.	2. pers.	3. pers.		
Eintal					
Hvørfall	eg	tú	hann	hon	tað
Hvønnfall	meg	teg	hann	hana	tað
Hvørjumfall	mær	tær	honum	henni	tí
Hvørsfall	mín	tín	hansara	hennara	tess
Fleirtal					
Hvørfall	vit	tit	teir	tær	tey
Hvønnfall	okkum	tykkum	teir	tær	tey
Hvørjumfall	okkum	tykkum	teimum	teimum	teimum
Hvørsfall	okkara	tykkara	teirra	teirra	teirra

Fyrr var vanligt at nýta persónsfornavnið **tygum**, tá ið vit tosaðu við eldri fólk ella fólk, ið vit høvdu virðing fyri ella ikki kendu serliga væl. Í Suðuroy siga tey okur og tykur í staðin fyri vit og tit.

§ 40 **Afturbent fornavn** vísir aftur til tann, ið tosað verður um, og er tí altíð 3. pers., t.d.: Hann legði seg. Afturbenda fornavnið eitur **seg** og bendist: **seg** – **sær** – **sín** (Afturbenda fornavnið er ikki til í hvørfalli).

Hvønnfall: Hon át **seg** metta.
 Hvørjumfall: Hon gav **sær** góða tíð.
 Hvørsfall: Hon bað hann koma til **sín**.

Eingin munur er á, um talan er um eintal ella um fleirtal:

Eintal: Hon sólar **sær**.

Fleirtal: Tær sóla **sær**.

- § 41 **Ognarfornövn** siga, at navnorðið eigur nakað. Tey eru:
**mín, tín, (tygara), sín, hansara, hennara, tess, okkara, (vár),
tykkara og teirra.**

Ognarfornövnini eru somu orð sum **persónsfornövnini í hvørsfalli.**

Foreldrini háltu **sínum** børnum.

(Tá eiga tey børnini sjálv)

Foreldrini hjálptu **teirra** børnum.

(Tá eigur onkur annar børnini)

- § 42 **Mín** bendist soleiðis:

	Kallkyn	Kvennkyn	Hvørkikyn
Eintal			
Hvørfall	mín	mín	mítt
Hvønnfall	mín	mína	mítt
Hvørjumfall	mínum	mín(ar)i	mínum
Hvørsfall	míns	mínar	míns
Fleirtal			
Hvørfall	mínir	mínar	míni
Hvønnfall	mínar	mínar	míni
Hvørjumfall	mínum	mínum	mínum
Hvørsfall	mína	mína	mína

- § 43 **Ávísingarfornövn** nýta vit, tá ið vit vísa á okkurt. Tey eru:

tann, hin, hesin, hasin.

§ 44 Tann bendist soleiðis:

	Kallkyn	Kvennkyn	Hvørkikyn
Eintal			
Hvørfall	tann	tann	tað
Hvønnfall	tann	ta	tað
Hvørjumfall	tí	teirri/tí	tí
Hvørsfall	(tess)	(teirrar)	tess
Fleirtal			
Hvørfall	teir	tær	tey
Hvønnfall	teir	tær	tey
Hvørjumfall	teimum	teimum	teimum
Hvørsfall	teirra	teirra	teirra

Bara í hvørjumfalli siga vit **tí**. Ongantíð í hvønnfalli.
Tað hevur **-ð**, tá ið tað vísir til eitt hvørkikynsorð, men tá ið víst verður á eitt kvennkynsorð í hvønnfalli, skal tað stavast uttan **-ð**, t.d.: **ta gentuna** gloymi eg aldri; hann nevndi **ta** minniligu **ferðina**.

§ 45 **Afturbeind fornøvn** vísa á eitt ella fleiri orð, ið eru nevnd frammanundan. Tey eru:

ið og **sum**

Dømi: Fiskurin, **sum** (ella **ið**) eg fekk.
 Vit gera mangt, **ið** (ella **sum**) er galið.

Afturbeindu fornøvnini **ið** og **sum** bendast ikki og kunnu nýtast hvørt um annað.

Vit seta altíð **komma** framman fyri afturbeindu fornøvnini!

§ 46 **Spurnarfornövn** verða nýtt, tá ið vit spyrja um okkurt. Tey eru t.d.:

hvør, hvat, hvussu, nær, hvaðani, hvagar.

Dømi: **Hvør** er hasin?
Hvat gert tú?
Hvønn veg fert tú?

§ 47 **Óbundin fornövn** verða nýtt, tá ið talan ikki er um nakran ávísan. Tey eru t.d.:

annar, annarhvør, báðir, ein, eingin, hvør (tá ið hvør ikki er spurnarorð), **hvørgin, nakar, onkur.**

Dømi: Eg sá tveir ungar, **annar** hevði dún.
Onkur hevur logið.
Hvør fjøl á flot.
Eg veit ikki, **hvør** ið er har.

Einhvør merkir **onkur**.

Ein og hvør merkir **øll**, men verður brúkt sum eintal, hóast tað sipar til fleirtal.

Orðið **man** er upprunaliga komið úr týskum. Ofta verður rátt til at seta **ein** í staðin fyri, men hetta eigur ikki at verða nýtt ov ofta.

Sagt verður t.d. **man** kann fara við báti. Í staðin ber væl til at siga og skriva hetta øðrvísi, t.d.:

Vit kunnu fara við báti.

Farandi er við báti.

Tú kanst fara við báti.

Tað ber til at fara við báti. (í talu)

Til ber at fara við báti. (í skrift)

Talorð

Talorð verða býtt sundur í 3 partar:

1. Grundtöl, sum verða nýtt, tá ið vit **telja beinleiðis**:

Kallkyn: ein, tveir, tríggir, fýra, fimm ...

Kvennkyn: ein, tvær, trýggjar, fýra, fimm ...

Hvørkikyn: eitt, tvey, trý, fýra, fimm ...

2. Raðtöl verða nýtt, tá ið vit nevna **raðfylgjuna**:

Kallkyn: fyrsti, annar, triði, fjórði, fimti ...

Kvennkyn: fyrsta, onnur, triðja, fjórða, fimta ...

Hvørkikyn: fyrsta, annað, triðja, fjórða, fimta ...

3. Skiftitølini eru bara hesi trý:

Kallkyn: einir, tvinnir, trinnir t.d.: einir skógvar.

Kvennkyn: einar, tvinnar, trinnar t.d.: tvinnar hosur.

Hvørkikyn: eini, tvinni, trinni t.d.: eini hús, trinni pør.

Bending

Grundtølini eru **óbendilig** uttan ein, tveir, tríggir. Tey verða bend í kynum og føllum.

Raðtølini – øll uttan **annar** – bendast sum lýsingarorð eftir **veiku bendingini** (sum sjúki).

Skiftitølini verða bend sum lýsingarorð í kynum og føllum í fleirtali (eftir **sterku bendingini**).

5 verður skrivað soleiðis: **fimm**

15 verður skrivað soleiðis: **fimtan**

50 verður skrivað soleiðis: **fimmti** ella **hálvtrýss**

5. verður skrivað soleiðis: **fimti**, t.d. 5. januar

§ 50 Í føroyskum hava vit **tvey talheiti**:

Eldra talheitið/ norrøna talheitið	Yngra talheitið/ danska talheitið
tjúgu	tjúgu
tríati	tretivu
fjøruti	fjøruti
fimmti	hálvtrýss
seksti	trýss
sjeyti	hálvfjerðs
áttati	fýrs
níti	hálvfems

Minst til!

3 og **4** verða skrivað við **y**, men **3** verður bara skrivað við **y**, tá ið tað stendur **einsamalt**. Kemur nakar bókstavur afturat, fær tað **í**: tríggir, tríati, trímanningur, trífalt.

9 og **10** verða altíð skrivað við **í**. **100** hevur altíð **ð**: hundrað.

Nøkur dømi um, hvussu tøl verða skrivað

21 – ein og tjúgu, tjúgu og ein.

154 – (eitt) hundrað og fýra og hálvtrýss, hundrað og fimmti og fýra.

375 – trý hundrað og fimm og hálvfjerðs, trý hundrað og sjeyti og fimm.

Tá ið vit skriva **dagfestingar**, seta vit punktum aftan fyri talið, t.d.

2. februar, 17. juni.

Á **keksum** verða tølini skrivað við ongum gloppi, og her nýta vit eldru/norrønu talheitini, t.d.

436,50 kr. fýrahundraðogtríatiseks 50/100.

350,00 kr. trýhundraðogfimmti 00/100 (her verður 3 skrivað við **y**).

Í **kortspæli** verða talorðini nýtt sum navnorð og verða tá bend sum bundin

hvörkikynsorð í fleirtali: Hann spældi **tveyini** út, og hon tók við **níggjunum**.

§ 51 **Rómartöl** eru latínskir bókstavar, ið verða brúktir sum taltekn:

I = 1	V = 5	X = 10	L = 50	C = 100	D = 500	M = 1000
-------	-------	--------	--------	---------	---------	----------

Stendur eitt lægri tal framman fyri eitt hægri tal, dregur tað frá (IV = 4), men stendur eitt lægri tal aftan fyri eitt hægri tal, leggur tað afturat (VI = 6).

Gev gætur, at byrjað verður við størsta talinum og so niðureftir, t.d. fyrst túsund, so hundrað, so tíggjarar og at enda einarar, og sett verða so **fá** tekn sum gjørligt.

Nøkur dømi: 36 = XXXVI
                         169 = CLXIX
                         1984 = MCMLXXXIV

§ 52 **Sagnorð**

Sagnorð eru orð, ið siga okkum frá tí, ið **gjørt verður ella hendir**, vanligar hvat navnorðið (grundliðurin) ger, t.d.:

Barnið **grætur**. Grasið **grør**. Hann **dettur**.

Vit kenna sagnorð við at seta **at** beint frammanfyri, t.d.:

at skriva, at renna, at flenna, at bíta.

§ 53 **Sagnorðastovnin** finna vit við at taka **-a** frá navnháttinum, t.d.:

tak -a.

Sagnorð eru annaðhvørt høvuðssagnorð ella hjálparsagnorð:

§ 54 **Høvuðssagnorð**, sum eru tey flestu, og sum kunnu standa einsamøll, t.d.:

at taka, ganga, drepa, svimja.

§ 55 **Hjálparsagnorð** eru t.d.:

vera, verða, vilja, hava, munna, kunna, skula

Dømi:

Eg **havi** gingið.

Eg **vil** sova.

Eg **eri** farin.

Tey taka vanligu eitt ella fleiri høvuðssagnorð aftur at sær og verða oftast brúkt at gera **samansettar tíðir**. Nøkur hjálparsagnorð kunnu tó eisini standa einsamøll og kunnu tí eisini vera høvuðssagnorð, t.d. vera, verða, vilja og hava.

§ 56 Hættir

Sagnorð kunnu standa í fimm háttum:

§ 57 Søguháttur er nógv mest nýttur, tá ið sagt verður frá ella spurt verður um okkurt, t.d.:

Teir fóru á fjall.

Gentan roknar.

Hvussu eitur tú?

§ 58 Boðsháttur verður nýttur, tá ið vit geva boð um okkurt. Hann kann standa í eintali ella fleirtali.

Boðsháttur í eintali: far, drekk, skriva! (Verður skrivað sum stovnur ella navnháttur.)

Boðsháttur i fleirtali: farið, drekkið, skrivið!

(**Endar altíð við -ið!**)

§ 59 Hugsháttur (ella ynskisháttur) verður nýttur, tá ið eitthvørt verður borið fram sum hugsan, ynski ella bøn, t.d.:

Gud **signi** teg. **Gævi** eg vann. (**Endar altíð við -i**)

§ 60 Navnháttur hevur hvørki persón ella tal, og vit kunnu seta **at** frammanfyri, t.d.:

at fara, at spæla, at sova. (**Endar altíð við -a**)

§ 61 Lýsingarháttur stendur í **nú tíð** ella **tá tíð**.

Nú tíðar lýsingarháttur sigur frá onkrum, ið hendir beint nú, t.d.:

Eg síggi spælandi børn. Hann kemur rennandi.

(**Endar altíð við -andi**).

Tátíðar lýsingarháttur sigur okkum, at okkurt er gjørt ella kundi verið gjørt, t.d.:

Hann hevði fiskað. Eplini eru kókað (**ikki -aði**).
(**Endar við -ð ella -t**).

Minst til!

Tátíðar lýsingarháttur í hvørkikyni eintali endar við **ð** ella **t**. Endingarnar eru **-ið, -að** og **-t**.

Dømi: Heidi hevur svomið.
Neystið er málað.
Beinið er brotið.
Landsliðið hevur tapt.

§ 62 **Sagnorð verða bend í tíðum**

Høvuðstíðirnar eru **nú tíð** og **tátíð**. Hinar eru **samansettar tíðir**, og tær eru **núliðin tíð**, **táliðin tíð**, **framtíð** og **eftirtíð**.

Nú tíð sigur, at okkurt hendir beint nú, t.d. hann **skrivar**, hann **gongur**.

Tátíð sigur, at okkurt hendi, t.d. hann **skrivaði** í gjár, hann **fór** í morgun.

Núliðin tíð sigur, at okkurt er hent, t.d. hann **hevur skrivað**, bókin **er lisin**.

Táliðin tíð sigur, at okkurt var hent, t.d. hann **hevði skrivað**, bókin **var lisin**.

Framtíð sigur, at okkurt fer at henda, t.d. eg **fari** at skriva, tey **koma** í morgin.

Eftirtíð sigur, at okkurt fór at henda, t.d. hann **fór** at skriva, hon **fór** at lesa.

§ 63 **Allar samansettar tíðir** hava minst tveir liðir:

Eitt **hjálparsagnorð**, sum stendur í nú tíð ella tátíð, og eitt **høvuðssagnorð** í navnhátti ella í tátíðar lýsingarhátti.

§ 64 Sagnorð verða eisini bend í persónum og tölum.

Sagnorð kunnu standa í 1., 2. og 3. persóni og í eintali og fleirtali.

	Persónur		Nútið		Tátíð	
			Sterkt bend	Veikt bend	Sterkt bend	Veikt bend
Eintal	1. persónur	eg	síggi	skrivi	sá	skrivaði
	2. persónur	tú	sært	skrivar	sást	skrivaði
	3. persónur	hann, hon, tað	sær	skrivar	sá	skrivaði
Fleirtal	1. persónur	vit	síggja	skriva	sóu	skrivaðu
	2. persónur	tit	síggja	skriva	sóu	skrivaðu
	3. persónur	teir, tær, tey	síggja	skriva	sóu	skrivaðu

Sagnorð enda við **-u** í tátíð fleirtali!

Dømi: Eintal – fleirtal: eg fór – vit fóru, eg skrivaði – vit skrivaðu

Fleirtal: tey gingu, sóu, lógu, hugdu, dansaðu.

§ 65 Vit benda sagnorð í høvuðsheitum

Navnháttur (at)	3. persónur			
	Nútið eintal (hann)	Tátíð eintal (hann)	Tátíð fleirtal (teir)	Tátíðar lýsingarháttur (teir hava)
skriva	skrivar	skrivaði	skrivaðu	skrivað
sova	svevur	svav	svóvu	sovið
døma	dømir	dømdi	dømdu	dømt
spyrja	spyr	spurdi	spurdu	spurt

§ 66 Ávirkandi og óávirkandi sagnorð

Tá ið sagnorðið beinleiðis virkar á okkurt (ávirkið), siga vit, at tað er ávirkandi:

Hon heingir kjólan á snórin. (Hon ger okkurt – ein flyting).

Ávirkandi sagnorðini taka ávirki aftur at sær.

Tá ið sagnorðið ikki virkar á okkurt (grundliðin), siga vit, at tað er **óávirkandi**:

Kjólin **hongur** á snórinum. (Eingin ger nakað - **veran á staðnum**)

Óávirkandi sagnorðini taka einki ávirki aftur at sær.

Dømi:

Ávirkandi sagnorð		Óávirkandi sagnorð	
Navnháttur	Dømi um setning	Navnháttur	Dømi um setning
heingja	hann heingir jakkan frá sær hann hongdi jakkan frá sær	hanga	jakkin hongur uppi jakkin hekk uppi
søkkja	teir søktu bátin	søkka	báturin sakk
leggja	hann legði kongin	liggja	kongurin lá
seta	hon setti seg	sita	hon sat
brenna	hann brendi bál	brenna	húsini brunnu í grund

§ 67 Nútíðarendingar

Í triðja persóni nútíð eintali enda sagnorð við **-ur**, **-ir**, **-ar** ella hava **onga ending**.

§ 68 Sagnorð við ljóðskifti (har stovnssjálvljóðið broytist undir bending) enda við **-ur** ella hava **onga ending** í **3. persóni í nútíð eintali** og eru sterkt bend.

-ur hava t.d.:	Onnur dømi:
at bíta – bít ur – beit at bjóða – býð ur – beyð at fúka – fýk ur – feyk at brenna – brenn ur – brann at finna – finn ur – fann at drepa – drep ur – drap	grína, klíva, níta, skína, slíta bróta, flóta, njósa, skjóta flúgva, krúpa, lúgva, súpa detta, drekka, renna binda, stinga, svimja geva, lesa, reka
onga ending hava t.d.:	Onnur dømi:
at bera – ber – bar at fara – fer – fór	gera, skera, vera, sláa, fáa

§ 69 **Sagnorð við ongum ljóðskifti** (sjálfvljóðið í stovninum broytist ekki undir bending) **enda við -ir** ella **-ar** í 3. pers. í nútíð eintali og eru veikt bend.

-ir hava t.d.:	Onnur dæmi
at keypa – keypir – keypti at brenna – brennir – brendi at duga – dugir – dugdi at sleppa – sleppir – slepti	søkja, frysta, merkja renna, royna, venda liva, tola, tora fletta
-ar hava t.d.:	Onnur dæmi
at banna – bannar – bannaði at byrja – byrjar – byrjaði at sáa – sáar – sáaði	anda, elska, hugsa, kasta kólna, orka, súkkla, svара skoða, tváa, boða

§ 70

Undantøk eru **seta**, **skilja**, **selja** og **høgga**, sum øll eru veikt bend.

Seta og **skilja** hava heldur einki ljóðskifti, men **kunnu** eisini hava nútíðarendingina **-ur** í 2. og 3. persóni nútíð eintali: **setir** ella **setur**, **skilir** ella **skilur**.

Hóast **selja** og **høgga** ikki hava ljóðskifti, enda tey við **-ur** í 2. og 3. persóni nútíð eintali: **selur**, **høggur**.

§ 71

Óreglulig sagnorð

Summi sagnorð eru óreglulig, tí tey fylgja ikki rættiliga hesum áður nevndu reglum:

- tey hava onga ending í 3. pers. nútíð eintali (tey hava bara eitt stavilsi í 3. pers. nútíð eintali),
- og summi hava ljóðskifti, onnur ikki.

Dæmi:

at vilja – vil
at kunna – kann
at búgva – býr
at rógva – rør

Onnur eru t.d.: læa, goyggja, vita, spýggja, skula.

§ 72 Sterkt og veikt bend sagnorð

Sterkt bend sagnorð hava onga ending í 3. pers. tátíð eintali (eitt stavilsi).

Dømi: bíta – beit koma – kom lesa – las liggja – lá

Veikt bend sagnorð enda í 3. pers. í tátíð eintali við **-di, -ti, -ði** ella **-aði** (tvey ella fleiri stavilsi).

Dømi: gera – gjørði keypa – keypti hava – hevði tala – talaði

§ 73 Nær enda sagnorð við ð?

Ivast tú, nær eitt sagnorð skal enda við ð, ber til at seta **døma** ella **dømt** (**dømd**) inn í staðin fyri sagnorðið. Ber til at seta **dømt** (ella **dømd**) inn, skal sagnorðið enda við ð (ella t).

Dømi: Brævið er skrivað (dømt).

Hon hevði sitið (dømt) og lisið (dømt) alt kvøldið.

Bókin er skrivað (dømd) á enskum.

Nú er farið (dømt) at skýma (døma = einki ð).

§ 74 Hjárð

Hjárð eru orð, sum verða sett **hjá** sagnorðum, lýsingarorðum, hjárðum og fyrisetingum. Hjárðini greiða frá, **hvar**, **nær** og **hvussu** okkurt er, t.d.

Hon *livir væl*. Teir *renna úti*. (knýtir seg aftur at sagnorði)

Hon er *frálíka vøkur*. (knýtir seg at lýsingarorði)

Hann er *tíðliga uppi*. (knýtir seg at hjárði)

Kópurin er *beint undir* bátinum. (knýtir seg at fyriseting)

§ 75 Høvuðsflokkar

Staðarhjárð, sum áseta stað, t.d.:

her, har, uppi, niðri, úti, inni, uttarlaga, oman, hiðani, ongastaðni, onkustaðni.

Tíðarhjárð, sum áseta tíð og tíma, t.d.:

nú, tá, brátt, árla, leingi, snimma, síðan, nústani, tástani.

Spurnarhjárð verða nýtt, tá ið spurt verður, t.d.:

hvar, hvør, hví, hvussu, nær, hvat, hvønn.

Munarhjáorð verða nýtt, tá ið vit gera mun á onkrum, t.d.:
nakað, heilt, óføra, avbera, púra, sera, væl, illa.

Lýsingarhjáorð eru hjáorð, sum oftast eru gjørd úr lýsingarorðum við at skoyta **-liga, -la, -an** ella **-a** afturat, t.d.:
fagurliga, harðliga, frálíka, javnan, søtan.

Onnur hjáorð er hópur av smáorðum, ið enda við **-is**, og mong onnur í ymsum merkingum, t.d.:
áleiðis, miðskeiðis, einsæris, kanska, kortini, mestan, ólíka, onkur, øðrvísi.

§ 76 Stigbending

Summi hjáorð verða **stigbend** eins og lýsingarorð við at skoyta **-ari** og **-ast** upp í stovnin í miðstigi og hástigi.

Dømi:

aftur	–	aftari	–	aftast
inni	–	innari	–	innast
ofta	–	oftari	–	oftast
norður	–	norðari	–	norðast

Gott og væl

Væl er **hjáorð** og bendist: væl   –   betur   –   best

Gott er **lýsingarorð** og bendist: góður   –   betri   –   bestur   (kallkyn)
  góð   –   betri   –   best   (kvennkyn)
  gott   –   betri   –   best   (hvørkikyn)

Leingi og langur

Leingi er **hjáorð** og bendist: leingi   –   longur   –   longest

Langur er **lýsingarorð** og bendist: langur   –   longri   –   longestur (kallkyn)
  long   –   longri   –   longest (kvennkyn)
  langt   –   longri   –   longest (hvørkikyn)

§ 77 Fyrisetingar

Fyrisetingar verða settar **framman fyri** (ella aftan fyri) navnorð ella onnur orð, ið verða sett í staðin fyri navnorð, oftast fornøvn, t.d.:

Hon fór **í** skúla. Hann er **í** skúlanum.
Teir gingu **frá** manni **til** mans.
Sluppin lá **millum** Stong og Eystnes.
Teir runnu **eftir** ærini.
Hon rópti **á** hann. Tá stóð nógv **á** honum.

Í hesum dømunum sæst, at fyrisetingin treytar, hvørjum falli navnorðið stendur í. Tí siga vit, at fyrisetingin **stýrir** tí orði, hon stendur saman við, t.d.:

Hann strýkur **um** bygdina. (hvønnfall)
Teir komu **av** útróðri. (hvørjumfall)
Tær fóru **til** handils. (hvørsfall)

Fyrisetingar verða ikki bendar.

Ein **fyrisetingarliður**, t.d. **í skúla**, er settur saman av:
eini **fyriseting**: **í**
og eini **stýring**: **skúla**

Fyrisetingar kunnu stýra hvønnfalli, hvørjumfalli og hvørsfalli, men ikki hvørfalli.

§ 78 Hvønnfalli stýra t.d. **um, árika, ígjøgnum, hóast.**

Dømi:

Eg svimji tvær ferðir **um vikuna**.
Vit koyrdu **ígjøgnum tunnilin**.
Tá ið vit komu **árika Borðuna**, sóu vit grindina.

§ 79 Hvørjumfalli stýra t.d. **at, av, frá, hjá, úr, ímóti, sambært, undan.**

Dømi:

Hann datt **av hestinum**.
Hon býr **hjá soninum**.
Tey runnu **undan mær**.

§ 80 Hvönnfalli og hvørsfalli stýra t.d. millum, ímillum, til, vegna.

Dømi:	Hon setti seg til borðs .	(hvørsfall)
	Hon fór yvir til borðið .	(hvönnfall)
	Hann datt niður millum bátin og brúnna .	(hvönnfall)
	Tíðindini ganga manna millum .	(hvørsfall)

Vit eiga at siga:
Eg fari oman til **hennara** (ikki hana)
til **hansara** (ikki hann)
til **okkara** (ikki okkum)

§ 81 Hvönnfalli og hvørjumfalli stýra t.d. á, í, undir, yvir, eftir, fyri, við.

Dømi:	Hon skuldi í skúla kl. 9.	(hvönnfall)
	Hon mætti í skúlanum kl. 9.	(hvørjumfall)
	Hon kendist ikki við hann .	(hvönnfalli)
	Hon fylgdist við honum .	(hvørjumfall)

§ 82 Vit plaga at siga, at fyrisetingin stýrir **hvönnfalli**, tá ið talan er um **flyting úr einum staði** í annað ella um eina broyting, og **hvørjumfalli**, tá ið talan er um **veran á sama staði** ella óbroytt.

Dømi:

á: Hann fór **á fjall** (hvönnfall – flyting), men hann var **á fjalli** (hvørjumfall – veran á staðnum).

í: Teir sigldu inn **í havnina** (hvönnfall – flyting), men teir lógu inni **í havnini** (hvørjumfall – veran á staðnum).

Hesar fyrisetingar hoyra saman:

(Hugsa um tær triggjar norðastu bygdinar í Eysturoynni – E, F, G)

á	– av	Eg búgvi á Eiði - eg eri av Eiði
í	– úr	Eg búgvi í Funningi - eg eri úr Funningi
við	– frá	Eg búgvi við Gjógv - eg eri frá Gjógv

Vanliga siga vit, at skip sigla **á** og **av**, t.d.

Ternan siglir **av** Leirvík kl. 9 og verður **á** Klaksvík kl. 9.25.

Men bussarnir koyra **í** og **úr**, t.d.

Bussurin fer **úr** Havn kl. 8 og verður **í** Kvívík kl. 8.30.

Tá ið vit nýta fyrisetingina **til** saman við **staðarnøvnum**,
eigur sernavnið at standa í hvørsfalli, t.d.:

Eg fari til Havnar, til Eiðis, til Vágs, til Danmarkar,
til Týsklands, til Onglands.

Mangan verða fyrisetingar nýttar sum **hjáorð**, t.d.

Eg hugsu so **við**.

Hvørjum flenna tey **at**?

Tað ber væl **til**.

Jú, tað kemur **fyri**.

§ 83

Sambindingarorð

Sambindingarorð **binda saman** javnsett orð, setningsliðir og heilar setningar, t.d.:

Maðurin **og** konan. (bindur saman tvey navnorð)

Hann bæði dragsar **og** ber. (bindur saman tvey sagnorð)

Hon bindur, **men** hann smíðar. (bindur saman tveir setningar)

Sambindingarorð, ið binda saman **javnsett orð** og **javnsettar setningar**, eru t.d.:

og, bæði-og, ella, hvørki-ella, annaðhvørt-ella, men

Dømi: Hann **bæði** malar **og** smíðar. (sagnorð)

Annaðhvørt fert tú, **ella** fer hon. (fornøvn)

Hann er gamal, **men** enn orkar hann væl. (setningar)

Tey, ið binda saman **høvuðssetning og eykasetning**, eru t.d.:
at, tí at, av tí at, tá ið, til, fyrr enn, so, so at, um, sum, hóast, har ið, uttan.

Dømi:

Vit sóu, **at** bilurin rendi á garðin.
Hon vaknaði ikki, **fyrr enn** hanin gól uttanfyri.
Tað gekk ikki, **sum** hon hevði roknað við.

Sambindingarorð verða ikki bend.

§ 84 **Miðalvarpingar**

Miðalvarpingar eru smáorð ella ljóð, sum vit nýta í talu at vísa kenslur ella hvørjum hýri, vit eru í, t.d.:

ádú, áh, ája, ass, dekan, hey, hó, hygga síggj, skál, takk, tví.

Eisini orð, sum vit nýta, tá ið vit rópa á kriatúr ella herma eftir dýrum, eru miðalvarpingar, t.d.:

gvagg, mjavv, klipp, krá-krá, kúst, hússj.

Vanliga seta vit rópatekn aftan fyri miðalvarpingar.
Miðalvarpingar verða ikki bendar.

ORÐALAGSLÆRA

§ 85 Orðalagslæra er læran um, hvussu orð verða skipað hvørt eftir øðrum, og hvussu vit seta tey saman í heildir og setningar. Tað er ikki nóg mikið, at orðini verða bend rætt, tey mugu eisini bindast saman soleiðis, at tey sita væl og geva góða og greiða meining. Tann, ið tosar málið rætt og greitt, siga vit, hevur gott **orðalag**. Eisini verða einstøku setningsliðirnir, og hvussu teir standa saman, viðgjørdir her.

§ 86 Ein **einfaldur setningur** stendur einsamallur og er ikki bundin at øðrum setningum, t.d.

Prestur skrivur.

Í einum setningi skulu vanligar vera tveir høvuðslutir:

grundliður og umsøgn
x o

§ 87 Tað *orðið*, ið *talað er um*, er **grundliður** (prestur), og *tað*, ið *sagt verður um grundliðin*, er **umsøgn** (skrivur).

Summir setningar hava *ongan grundlið*, t.d.

Komið nú! Nú regnar.

Ansast má eftir, at ...

Eisini ber til at *leggja umsøgnina burturúr*, t.d.

Hon sum skjótast av stað, og hann undan á prutli.

§ 88 **Grundliðurin (x)** kann vera eitt (ella fleiri) navnorð, fornnavn, talorð, lýsingarorð, sagnorð í navnhátti ella ein heilur setningur. Er talan um navnorð ella fornnavn, stendur grundliðurin í hvørfalli. Vit kunnu finna grundlið, tá ið vit spyrja hvør ella hvat.

§ 89 **Eyka grundliður ((x))** er altíð orðið *tað*, ið stendur í staðin fyri navnorðið ella fyri rætta grundliðin, sum kemur seinni, t.d.

Tað gongur væl.

(x)

Tað var gott, at tú komst.

(x) x

§ 90 **Umsøgnin (o)** er altíð eitt ella fleiri sagnorð, men minst til, at sagnorð í navnhátti (ofta at frammanfyri) er ongantíð umsøgn.

§ 91 **Samansett umsøgn (o – o)** er sett saman av **hjálparsagnorði** í nútíð ella tátíð og **høvudssagnorði** í navnhátti ella lýsingarhátti, t.d.

Hann kann fara.
o – o

Hann kundi farið.
o – o

§ 92 **Ávirki (Δ)** sigur frá, hvat tað er, sum gundliðurin og umsøgnin ávirka, t.d.

Hann skeyt hundin.
Δ

Hon loftaði bóltinum.
Δ

Hann sá óhappið.
Δ

Vit finna ávirki við at spyrja: hvat/hvønn, hvørjum + umsøgn + grundlið:

hvat/hvønn ella hvørjum skeyt hann? – hundin (hvønnfall)
hvat/hvønn ella hvørjum loftaði hon? – bóltinum (hvørjumfall)
hvat/hvønn ella hvørjum sá hann? – óhappið (hvønnfall)

Ávirki stendur annaðhvørt í hvønnfalli ella hvørjumfalli.

§ 93 **Hjáaliður (h)**. Tey orð ella teir liðir, sum hvørki eru umsøgn, grundliður ella ávirki, eru hjáliðir. Teir knýta seg at hinum setningsliðunum.

Hann fer nú
h (hjáorð)

Hann gleðir seg, til hon kemur
h (heilur setningur)

Hann fer á fjall í morgin
h (fyrirsetingarliður (er altíð hjáliður))

§ 94 **Yvirlit yfir teknini**, sum vit seta undir teir ymsu setningsliðirnar:

o	undir umsøgn (o – o undir samansetta umsøgn)
x	undir grundlið (x – x undir samansettan grundlið)
(x)	undir eykagrundlið
Δ	undir ávirki
_____	undir hjálið
h	

§ 95 **Greiningardømi**. Vit greina setningin:

Hann seldi bóndanum kúnna í gjár.

Umsøgn:

seldi (altíð eitt ella fleiri sagnorð í nútíð ella tátíð, men ikki í navnhátti)

o

Grundliður:

Hvør seldi? Hann (hvørfall)

x

Ávirki:

Hvønn (ella hvat) seldi hann? kúnna (hvønnfall)

Δ

Ávirki:

Hvørjum seldi hann kúnna? bóndanum (hvørjumfall)

Δ

Hjáliður:

í gjár

_____

h (fyrisetingarliður)

§ 96 **Samansettir setningar**

Samansettir setningar eru bundnir saman við ymsum orðum, alt eftir hvat slag setningarnir eru, t.d.

Prestur skrivar bræv, sum skal sendast í morgin.

Hann vaskaði upp, tá ið eg kom inn til hansara.

§ 97 **Høvuðssetningur**

Setningur, ið einsamallur gevur fulla meining, nevna vit høvuðssetning, og hann **kann standa fyri seg sjálván**, t.d.

Mamma bindur.

Dømi um hövudssetningar:

søgusetningur:	Hann lesur.
spurnarsetningur:	Hvør lesur?
hugssetningur:	Lat hann bara lesa.
boðssetningur:	Les nú! Lesið nú!

§ 98 **Eykasetningur**

Setningur, sum er bundin at øðrum setningi at geva betri frágreiðing, verður nevndur eykasetningur; men **eykasetningur kann ikki standa einsamallur**.

Dømi um eykasetningar:

sagnareykasetningur byrjar við **at**, t.d.: Hann veit, *at hon er góð við hann*.

spurnareykasetningur byrjar við t.d.: **hvør, hvat, hvar, hví**, t.d.:
Hon spurdi, *hví hann rýmdi*.

afturbeindur eykasetningur byrjar við **ið** ella **sum**, t.d.:
Í gjár kom gentan, *sum eg kendi*.

tíðareykasetningur byrjar við t.d.: **tá ið, tá, nú ið, meðan, áðrenn, nú, til, sum, um, fyrr enn, at**, t.d.:
Hetta hendi, *meðan vit vóru niðri*.

Orðaraðið í setningum

§ 99 **Beinleiðis orðarað** er:

grundliður – umsøgn – (hvørjumfals)ávirki – (hvønnfals)ávirki.

Dømi: Presturin skrivar soninum bræv.

x   o   Δ   Δ

Øll hini orðini: lýsingarorð, fyrisetingar, hjáorð o.s.fr. verða sett inn í setningin, har sum tey hóska og geva góða meining. Setningurin kann tí eisini síggja soleiðis út:

Hin gamli *presturin* skrivar unga *soninum*, sum gongur í skúla í Havn, eitt langt *bræv* eina ferð um vikuna.

§ 100 **Øvut orðarað** hava vit, tá ið umsøgnin stendur framman fyri grundliðin.

Dømi: **Kemur hann nú?**

Far tú fyrst.

Tú kemur við, tá ið hon fer. (beinleiðis orðarað)

Tá ið hon fer, kemur tú við. (øvut orðarað)

§ 101 **Setningaraðið**

Vanligt er, at fyrst kemur høvuðssetningurin og so eykasetningurin, t.d.:

Hon rópti, so tað hoyrdist langa leið.

Men verður serligur dentur lagdur á eykasetningin, verður hann settur fremstur, og tá fær høvuðssetningurin øvut orðarað, t.d.:

Tá ið eg kom inn, tosaði hon við ommuna.

(Sí eisini dømini omanfyri).

Eisini ber til at seta ein eykasetning inn ímillum í høvuðssetninginum, t.d.:

Tann maður, ið slíkt ger, verður vanvirdur av øllum.

Hetta er ein innskotin setningur, og vit seta komma báðu megin hann.

§ 102 **Samsvar**

Orð (navnorð, lýsingarorð, fornøvn og sagnorð í tátíðar lýsingarhátti), sum lýsa ella greiða frá øðrum orðum í einum setningi, eiga at standa í sama kyni, falli og tali sum orðini, tey lýsa.

Kyn Bilurin er stórir. Menninir tosaðu *hvør um annan*.

Hondin er stór. Konurnar tosaðu *hvør um aðra*.

Skipið er stórt. Børnini tosaðu *hvørt um annað*.

Fall Hon er ein fitt *genta*.

Vit møttu *grýlunum* so væl *pyntaðum*.

Vit sóu *dreingirnar* standa *fastar* í kavanum.

Tal Eg renni, vit renna.

Berghol og vegir eru dýr at gera.

Bæði omma og abbi eru sjúk.

TEKNSETING

§ 103 **Punktum .**

Vit seta punktum:

- aftan á einsamallan hövudssetning: Hann eitur Hanus.
- aftan á hövudssetning við eykasetningi (einum ella fleiri): Hon fer at ferðast, tá ið hon fær frí.
- tá ið vit skriva styttingar: t.d., o.s.fr., m.a., kr.
- aftan á raðtøl: 1. (fyrsti) januar, 2. januar.

Men vit seta ikki punktum aftan á:

- yvirskriftir: Alivinnan mennist
- adressur: Løgtingið, Tinghúsvegi 1, 100 Tórshavn
- dagfestingar: Skálavík, 5. mai 2005
- undirskriftir í skrivum: Vinaliga, Jens Jógvansson
- stytt orð: USA, SEV, ST
- styttingar fyri mát: vekt, longd og rúmd: g, kg, m, km, l, m²

§ 104 **Semikolon ;**

Vit kunnu seta semikolon, tá ið vit meta, at íhaldið millum setningar er longri enn komma, men styttri enn punktum.

Í dag var veðrið gott; í morgin man tað fara at versna.

Óli kundi ikki koma; hann lá sjúkur.

Semikolon verður lítið brúkt nú. Í staðin kunnu vit seta punktum ella komma.

§ 105 **Komma ,**

Vit seta komma:

- millum hövudssetningar: Hon gongur, hann rennur.
- millum hövudssetning og eykasetning: Hann roknaði við, at hon kom.
- millum eykasetningar: Hann vónaði, at hon fór at koma, tí so kundu tey fylgjast.
- framman fyri “kommaorðini”.
- eftir *ja*, *jú* og *nei* fremst í setningi: Nei, hetta tími eg ikki!
- millum orð og setningar í staðin fyri *og*: Eg havi keypt sukur, epli, mjøl og breyð.

- báðumegin innskot: Janus, beiggi hennara, er lærari í Runavík.
- *tá ið* vit nevna yrkisheiti og bústað hjá persónum: Hans Hansen, skipari, Nólsoy
- til uppreksan seta vit komma í staðin fyri *og*

Men vit seta ikki komma, um yrkisheitið er tætt knýtt at sernavninum:

Jóannes bóndi var formaður floksins.

Tey nevndu hann Janus skald.

Jákup doktari savnaði sagnir og ævintýr.

§ 106

Kommaorð

Vit seta komma framman fyri:

- **men**, (ofta semikolon)
- **tá ið, meðan, áðrenn, fyrr enn**
- **sum**, *tá ið* vit eins væl kunnu seta *ið* í staðin fyri
- **ið**, *tá ið* vit eins væl kunnu seta *sum* í staðin fyri
- **har ið, nær ið, hvar ið, hvat ið, hvussu ið** o.s.fr.
- **at**, men ikki *tá ið* sagnorð kemur beint aftaná
- **tí, tí at, av tí at, so, so at**
- øll spurnarorð: **nær, hví, hvar, hvør, hvussu** o.s.fr.
- **og**, men sjáldan, *tá ið* sagnorð kemur beint aftaná

Vanliga seta vit komma ímillum setningar, sum hava grundlið og umsøgn.

§ 107

Kolon :

Vit brúka kolon:

- *tá ið* vit endurgeva beinleiðis talu: Hon helt fyri: “Nú er best at fara.”
- til uppreksan: Eg keypti: sukur, mjólk, salt og pipar.
- áðrenn hugsanir: Eg hugsaði við mær sjálvari: “Hann er nógv tann fittasti.”
- áðrenn skrivaða framsøgn: Har stóð við stórum stavum: “Royking bannað!”

§ 108 **Gásareygu “ - ”**

Vit seta gásareygu, tá ið vit *endurgeva beinleiðis talu og hugsan*, t.d.:

“Nei,” segði hann, “nú kann vera nóg mikið.”

Hon spurdi: “Hvar fert tú?”

Men um vit ikki endurgeva orðini beinleiðis, ið søgd verða, seta vit ikki gásareygu:

Hann segði, at hann tímdi ikki til arbeiðis.

Í handskrift skriva vit tey fyrru niðri á regluni, (,), og tey seinnu uppiyvir (”), men teldan setur altíð gásareygu í erva. Seinnu gásareyguni verða skrivað aftan á onnur tekn, t.d. rópitemn og spurnartekn:

„Hvar fert tú nú?”

„Tig við tær!”

§ 109 **Spurnartekn ?**

Spurnartekn verður sett *aftan á spurningar*, t.d.:

“Hvussu verður veðrið í morgin?”

Standa fleiri spurningar saman, seta vit spurnartekn aftan á hin seinasta:

Hví mundi gangast so illa hjá HB í ár, er manningin ov vánalig, ella hvat er galið?

§ 110 **Rópitemn !**

Vit seta rópitemn *aftan á róp*, tá ið vit *tosa harðliga*, tá ið vit *geva boð*, og tá ið vit seta fram ynski:

Skrubba av!   Gott vikuskifti!   “Hey!”

Kom higar!   Gævi satt, at eg slapp!   “Nei!” rópti hon.

§ 111 **Tankastrika -**

Tankastrika verður sett *báðumegin innskot* í einum setningi:

Kemur hann – og tað vóni eg – so fara vit á flot.

Og tankastrika verður eisini sett, tá *okkurt óvæntað kemur aftaná*:

Hann datt á súkklu; teir bóru hann inn – beinið var brotið.

§ 112 **Bindistrika -**

Tá ið vit *býta orð sundur* seinast á eini reglu, seta vit bindistriku:

Hann skundaði sær oman í dansistovuna.

Tá ið *seinni liður í samansettum orðum er hin sami:*

Sunnu- og halgidagar.

Oyrna-, nasa- og háslækni.

Í ávísum *samansetingum:*

5-króna, u-umljóð

mánadag-fríggjadag (mánadag til fríggjadag)

13.00 -15.30 (13.00 til 15.30)

§ 113 **Klombur (-)**

Vit seta klombur *uttan um innskot*, sum ikki eru so neyðug fyri heildina, t.d.:

Syðradalur (á Streymoynni) er lítil bygd.

Hanus tímdi ikki at sita (hann var altíð so ótolin), men fór til gongu undan hinum.

Eisini við *frágreiðingar og ávísingar:*

Besta vinkona Harry eitur Hermione (sí “Harry Potter 1”).

§ 114 **Við stórum bókstavi**

Vit byrja altíð tekst við stórum stavi. Eisini *fyrsta orðið aftan á punktum, aftan á spurnartekn og rópitekni*, tá ið hesi standa í staðin fyri punktum, og eisini stundum *aftan á kolon:*

Nú kemur hon.

Hjørdis hevur skrivað bókina.

“Hvar fert tú?”

“Komið inn, børn. Klokkan er nógv.”

Tá mælti bóndin: “Hetta var ein góður veðurur.”

men ikki altíð aftan á kolon:

Føllini eru fýra: hvør-, hvønn-, hvørjum- og hvørsfall.

§ 115 Stórir bókstavur verður nýttur í *sernøvnum*, eitt nú:

- fólkanøvnum: Hanus, Torkil, Sigrun.
- djóranøvnum: Flekka, Svarta, Grani.
- skipa- og bátanøvnum: “Norrøna”, “Brimil”, “Svanur”.
- staðanøvnum: Føroyar, Fámjin, Nólsoy.
- gøtunøvnum: Onnugøta, Heygskrókur, Landavegur.
- gongustjørnum: Mars, Venus, Jupiter (men: jørðin, sólin, mánin).
- trúarligum heitum: Gud, Harrin, Várharra (men: frelsarin, skaparin, heilagi andin).

- lýsingarorðum framman fyri og aftan fyri sernøvn: Stóri Dánjal, Lítli Martin, Tróndur Illi.
- hjáorðum framman fyri fyrisetingarlið, tá ið stýringin er sernavn: Uppi á Nabb, Úti á Bakka, Niðri í Stovu.

§ 116 **Við lítlum bókstavi**

Vit skriva við lítlum stavi:

- heiti á mánaðum, vikudøgum, høgtíðum og hátíðardøgum: januar, sunnudagur, jól, ólavsøka, jóansøka.
- nøvn á íbúgvum: føroyingur, dani, havnarmaður, sörvingur.
- samansett orð, tá ið fyrri partur er sernavn: havnarbátur, íslandsferð, grønlandskópur.
- fyrisetingar framman fyri sernøvn: í Mattalág, undir Svartafossi, við Garð.

Leitorð

Töluni vísa til greinar (§)

Mállæruorð eru skrivað við vanligari skrift. Dømi og onnur orð eru skrivað við skáksskrift.

a

afturbeind fornøvn 45
afturbeindur eyka-
setningur 98
afturbent fornavn 40
annar 47
at 79, 83
av 82
avbera 75
avljóð 6

á

á 77, 81
áleiðis 75
álítandi 35
áraka 78
árla 75
ávirkandi sagnorð 66
ávirki 92
ávísingarforðing 43

b

banna 69
barn 20, 21, 24
báðir 47
beinleiðis orðarað 99
bendingarendingar 21
bendingarlæra 9
bera 68
bindistrika 112
bíta 6, 68
bjóða 6, 68

boðsháttur 58

boðssetningur 97
brátt 75
brekaður 35
brenna 66, 68
bróðir 26
bundin navnorð 16, 22
bundna kenniorðið 28
bygd 19, 21, 23
byrja 69
býta orð sundur 4

d

dóttir 26
drepa 6, 68
duga 69
døma 65, 73

e

eftir 77
eftirtíð 62
eg 38, 39
ein 28, 29, 47, 48
einir 48
einsæris 75
eintal 12
eitt 28, 29, 48
ella 83
ending 15
eyga 20, 21, 24
eyka grundliður 89
eykasetningur 98

f

faðir 26
fagnaður 20
fagurliga 75
fara 68
fastir 26
felagsnøvn 11
fleirtal 12
fornøvn 37
fram 36
framtíð 62
frá 77, 79
frálíka 75
fúka 68
fyrirsetingar 77
fyrsti 48
fýra 48
föll 14

g

gásareygu 108
góður 30
greiningardømi 95
grundliður 88
grundstig 34
grundtøl 48

h

hanga 66
hann 38, 39
hansara 41
har 75

Töluni vísa til greinar (§)

harðliga 76
hasin 43
hava 55
hástig 34
heilt 75
heingja 66
hennara 41
her 75
hesin 43
hiðani 75
hin 28, 43
hitt 28
hjá 79
hjálíður 93
hjáljóð 1
hjálparsagnorð 55
hjáorð 74
hon 38, 39
hóast 78, 83
hugsháttur 59
hugssetningur 97
hvaðani 46
hvagar 46
hvar 75
hvat 46, 75
hví 75
hvussu 46, 75
hvønn 46, 75
hvønnfall 14
hvør 46, 75
hvørfall 14
hvørjumfall 14
hvørkikyn 13, 20
hvørsfall 14
hættir 56

høgga 70
høvuðssagnorð 54
høvuðssetningur 97

i
ið 45
illa 75
inni 75
i-umljóð 7

í
í 77, 81
ígjøgnum 78
ímillum 80
ímóti 79

j
javnan 75

k
kallkyn 13, 18
kanska 75
kenniorð 28
keypa 69
klombur 113
kolon 107
komma 105
kommaorð 106
kona 19, 23
kortini 75
kunna 55
kvennkyn 13, 19
kvæði 20
kyn 13

l
leggja 66
leingi 75
lesnaður 20
liggja 66
ljóðbrot 8
ljóðlæra 1
ljóðskifti 5
lýsingarháttur 61
lýsingarháorð 75
lýsingarorð 30

m
maður 18, 21
man 2, 47
mann 2
mánaður 20
men 2, 83
menn 2
mestan 75
miðalvarpingar 84
miðstig 34
millum 77, 80
mín 41, 42
mostir 26
móðir 26
munarháorð 75
munna 55
mørk 19, 21

n
nakað 75
navnháttur 60
navnorð 10
niðri 75

Töluni vísa til greinar (§)

- niður* 36
nú 75
núliðin tíð 62
nústani 75
nútíð 62
*nútíðar lýsingar-
háttur* 61
nútíðarendingar 67
nær 46, 75
- o**
og 83
ognarfornövn 41
okkara 41
okur 39
oman 75
ongastaðni 75
onkur 75
onkustaðni 75
orðaflokkarnir 9
orðalagslæra 85
- ó**
óávirlandi sagnorð 66
óbundin fornövn 47
óbundin navnorð 16, 18
óbundna kenniorðið 28
ófóra 75
óreglulig navnorð 25
óreglulig sagnorð 71
- p**
persónsfornövn 38
punktum 103
púra 75
- r**
raðtöl 48
risi 18, 22
rómartöl 51
rópítekni 110
- s**
sagnareykasetningur 98
sagnorð 52
sagnorð við ljóðskifti 68
sagnorðastovnur 53
samansett umsgögn 91
samansettir setningar
96
sambindingarorð 83
sambært 79
samsvar 102
sáa 69
seg 40
selja 70
semikolon 104
sera 75
sernövn 11
seta 66, 70
setningaraðið 101
sita 66
síðan 75
sín 40, 41
sjálvljóð 1
sjúkur 32, 33
skiftitöluni 48
skilja 70
skilnaður 20
skriva 65
skula 55
- skyldskaparorð* 26
sleppa 69
snimma 75
so 83
sova 65
spurnareykasetningur
98
spurnarfornövn 46
spurnarhjáorð 75
spurnarsetningur 97
spurnartekni 109
spyrja 65
staðarhjáorð 75
stavlisi 4
stavraðið 1
sterkt bend lýsingarorð
32
sterkt bend navnorð 17
sterkt bend sagnorð 72
stígbending 34
stovnur 15
stórir bókstavur
114, 115
sum 45, 83, 106
systir 26
sær 40
søguháttur 57
sögusetningur 97
søkka 66
sökkja 66
søtan 75
- t**
tað 38, 39
talorð 48

Töluni vísa til greinar (§)

tankastrika 111

tann 43, 44

tá 75

táliðin tíð 62

tástani 75

tátíð 62

tátíðar lýsingarháttur 61

teir 38, 39

teirra 41

tess 41

tey 38, 39

til 77, 80

tít 38, 39

tíðareykasetningur 98

tíðarhjáorð 75

tín 41

tú 38, 39

tvíljóð 1

tvær 48

tygum 39

tykkara 41

tykur 39

tær 38, 39

U

um 77, 78, 83

umljóð 7

umsögn 90

undan 79

undir 81

ungur 30

uppi 75

uttan 83

uttarlaga 75

u-umljóð 7

Ú

úlvur 18, 21, 22

úr 79

úti 75

V

vegna 80

veikt bend lýsingarorð

32

veikt bend navnorð 17

veikt bend sagnorð 72

vera 55

verða 55

vilja 55

vinur 18, 21

vit 38, 39

væl 75

vørr 19

Y

yvir 81

Ø

øðrvísi 75

øvut orðarað 100